

- WRABER, T., 1997: Snežnik – gora (tudi) za botanike. *Proteus* 59 (9–10): 408–421.
- WRABER, T., 2004: Floristične novosti z Notranjskega Snežnika, 2. *Hladnikia* 17: 3–11.
- WRABER, T., 2006: 2 x Sto alpskih rastlin na Slovenskem. Prešernova družba, Ljubljana. 230 pp.
- WRABER, T., 2007a: Gentianaceae – sviščevke. In: A. Martinčič (ed.): *Mala flora Slovenije*. Ključ za določanje praprotnic in semenk. Tehniška založba Slovenije, Ljubljana. pp. 505–512.
- WRABER, T., 2007b: *Euphrasia hirtella* Jordan ex Reuter – a new species in the flora of Slovenia. *Hrvatska misao* (Sarajevo) God. 11, Br. 1 / 07 (42) nova serija sv. 30: 24–37.
- WRABER, T. & P. SKOBERNE, 1989: Rdeči seznam ogroženih praprotnic in semenk SR Slovenije. *Varstvo narave* 14–15: 1–429.

IGOR DAKSKOBLER & BRANE ANDERLE

Ophrys apifera var. *tilaventina* Nonis & Liverani

Prva najdba zanimivega različka čebeljikega mačjega ušesa (*Ophrys apifera*) v Beli krajini in Sloveniji

First record of an interesting variety of *Ophrys apifera* in Bela krajina, Slovenia

0457/3 (33T WL13) Slovenija, Dolenjska, Bela krajina, Veliki Nerajec, suhi travnik, 145 m n. m. Leg. & det. J. Kavšek, 22. 5. 2022 (avtorjeve fotografije).

0457/3 (33T WL13) Slovenija, Bela krajina, Belči Vrh, suhi travnik z grmovjem, 164 m n. m. Leg. J. Kavšek, 6. 6. 2023. Ponovno J. Kavšek, B. Dolinar & J. Kosec, 9. 6. 2023.

Čebeljiko mačje uho *Ophrys apifera* var. *tilaventina* je eno od številnih različkov čebeljikega mačjega ušesa (*Ophrys apifera*). Na podobnih rastiščih in ob cvetenju se sicer redko pojavijo tudi morfološki različki tipske oblike cvetov *Ophrys apifera*. V literaturi so poznani naslednji različki: *O. apifera* var. *bicolor* (Syn.: *O. mangini* Tallon), *O. apifera* var. *friburgensis* (Syn.: *O. apifera* subsp. *friburgensis* (Freyhold) Soó) (DELFORGE 2006), *O. apifera* var. *fulvofusca*, *O. apifera* var. *flavescens*, *O. apifera* var. *tilaventina* (PERAZZA & LORENZ 2013), *O. apifera* var. *virescens*, *O. apifera* var. *luteofusca*, *O. apifera* var. *lutea* (KRANJČEV 2005) in *O. apifera* var. *trollii* (DOLINAR & DE COL 2017).

Ta morfološki različek ima nizko steblo, olistano z jajčasto suličastimi listi. Socvetje je rahlocvetno in običajno nima več kot pet cvetov. Zunanji perigonovi listi so rožnati, po sredini se vleče temno zelena črta. Jezičasta stranska notranja perigonova lista sta izrazito kratka, štrlita nekoliko naprej in sta svetlo rumene barve. Medena ustna je ovalna, na koncu dlakava in brez priveska. Rjavkasti stranski krpi sta kratki, ozki in dlakavi. Zaplata (makula) je pri tem različku tribarvna: po sredini je rožnata, lateralno pa rumena, na dnu rjavkasta. Ovoj ginostemija ima razločno poudarjen kljunček z lepo vidnimi polinariji (slika 1 in fotografije na spletni strani rožnato čebeljiko mačje uho – Orhideje Bele krajine (orhideje-bk.eu).)

Slika 1: *Ophrys apifera* var. *tilaventina*, zanimiv morfološki različek vrste *Ophrys apifera* (foto: Jernej Kavšek)

Figure 1: *Ophrys apifera* var. *tilaventina* (photo: Jernej Kavšek)

Čebeljeliko mačje uho *Ophrys apifera* var. *tilaventina* uspeva v severni Italiji, v dolini reke Tilment (PERAZZA & LORENZ 2013), popisali so ga tudi na hrvaškem delu Gorjancev, v bližini naselja Tupčine (KOSEC 2015). V okolici vasi Orljakovo na hrvaški strani reke Kolpe je leta 2021 na dveh rastiščih ta morfološki različek zabeležil Z. Cunjak (KAVŠEK, in litt.). V Sloveniji nasploh je prvi avtor tega prispevka to rastlino popisal na dveh lokacijah v Beli krajini: leta 2022 blizu vasi Veliki Nerajec (10 primerkov) in leta 2023 v okolici vasi Belčji vrh v Krajinskem parku Lahinja (3 primerki). Nahajališči sta medsebojno oddaljeni približno 1,5 km zračne razdalje, skupna lastnost obeh rastišč je, da ti netipični morfološki

različki *O. apifera* uspevajo na suhih travnikih, s plitvo prstjo. V letu 2023 je bil travnik pri vasi Veliki Nerajec na naše presenečenje pokošen zelo zgodaj, nekaj tednov pred cvetenjem tega različka. V prihodnje bi bilo smiselno opozoriti lastnike zemljišč na prisotnost vrste *Ophrys apifera*, še bolj pa ozaveščati lastnike parcel o trajnostnem načinu upravljanja s preferenčnim habitatom te vrste. V bližini obeh nahajališč uspevajo tudi druge kukavičevke (Orchidaceae): *Anacamptis pyramidalis*, *Dactylorhiza maculata* subsp. *transsilvanica*, *Himantoglossum adriaticum*, *Gymnadenia conopsea*, *Ophrys sphegodes*, *Orchis coriophora* subsp. *coriophora*, *Orchis tridentata*, *Orchis ustulata*, *Platanthera chlorantha* in *Platanthera bifolia*.

Kukavičevko je leta 1831 prvi opisal Ignaz Friedrich Tauch in jo poimenoval *Ophrys purpurea* ter omenil njen habitat v Italiji (TAUSCH 1831). Leta 1851 jo je v Florae Germanicae et Helveticae ponovno opisal Ludwig Reichenbach in v prilogi dodal ilustracijo. Pri navedbi se je skliceval na Tauschevo najdbo iz leta 1831, vendar je ime spremenil v *Ophrys purpurata*. V opisu je omenil, da se originalni herbarijski primerki nahajajo v praškem muzeju (REICHENBACH 1831). Leta 1997 sta vrsto ponovno opisala Umberto Nonis in Paolo Liverani in jo imenovala po antičnem imenu reke Tilaventum (slo. Tilment, ital. Tagliamento), kjer sta jo tudi odkrila (PERAZZA & LORENZ, 2013). Leta 2015 morfološki različek opisuje K. Addam s sodelavci na nahajališču Gharifeh v Libanoskih gorah in ga imenuje *Ophrys apifera* var. *purpurea* (ADDAM & al. 2015).

Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah Slovenije (ANONYMOUS 2004) varuje vse predstavnice družine orhidej in s tem tudi vrsto *Ophrys apifera* in opisani morfološki različek. V Rdečem seznamu ogroženih rastlinskih vrst je čebeljeliko mačje uho obravnavano kot ranljiva vrsta (V) naše flore (ANONYMOUS 2002).

ZAHVALA

Zahvaljujeva se Martini Bačič in obema recenzentoma za dopolnila in napotke, ki so pripomogli k izboljšanju prispevka.

LITERATURA

- ADDAM K., J. TAKKOUSH, M. BOU-HAMDAN & J. ITANI, 2015: Five established orchids *Ophrys apifera* var. *chlorantha*, *aurita*, *purpurea*, *purpurea* f. *alba*. and *flavescens* (Orchidaceae) in Lebanon as part of the native flora. Journal of Ecology and Environmental Science, 6/2:163–169. (https://bioinfopublication.org/files/articles/6_2_2_JEES.pdf)
- ANONYMOUS 2004: Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah. Uradni list RS 46/2004.
- ANONYMOUS 2002: Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam. Priloga 1: Rdeči seznam praprotnic in semenk. Uradni list RS RS 12 (82): 8893–8910.
- DELFORGE, P., 2006: Orchids of Europe, North Africa and the Middle East. Timber Press London. 448 pp.
- DOLINAR, B. & G. DAL COL, 2017: *Ophrys apifera* var. *trollii* (Hegtschweiler) Rchb. fil. Hladnikia 40: 69–71.
- KRANJČEV, R., 2005: Hrvatske orhideje. Prilozi za hrvatsku floru: AKD, Zagreb. 145 pp.
- KOSEC, J., 2015: Orhideje Gorjancev in Žumberka, Folia biologica et geologica 56 (3): 155–161.
- Rožnato čebeljeliko mačje uho. Orhideje Bele krajine. Ljubiteljska stran za ljubitelje narave. https://www.orhideje-bk.eu/?page_id=5714. Datum dostopa: 22. 11. 2023.
- PERAZZA, G. & R. LORENZ, 2013: Le orchidee dell'Italia nordorientale, atlantecorologico e guida al riconoscimento. CIV pubblicazione del Museo Civico di Rovereto, Edizioni Osiride, Rovereto. pp. 304–305.
- REICHENBACH, L., 1851: Florae Germanicae et Helveticae. 194 pp.
- TAUSCH, J. F., 1831: Plantarum minus cognitarum descriptiones offers, Flora oder Allgemeine botanische Zeitung 14 (1). 222 pp.

JERNEJ KAVŠEK & BRANKO DOLINAR